

Motion

1983/84:2978

Sivert Andersson m. fl.

Svenskundervisning för vuxna invandrare (prop. 1983/84:199)

Inledning

I proposition 1983/84:199 understryker regeringen på s. 23 "att nyinvandrade bör ha en likvärdig grundläggande utbildning i svenska".

Denna princip täcker inte in de problem som finns när det gäller behoven av undervisning i svenska språket. Det är vår bestämda uppfattning att rätten till likvärdig grundläggande utbildning i svenska måste tillförsäkras alla som behöver den oavsett vilken bakgrund vederbörande har.

För invandrare hävdar vi att denna rätt måste gälla alla. Rätten till sfi bör således gälla alla, såväl nya som "gamla" invandrare oberoende om de har arbete eller är arbetslösa, om de är svenska medborgare eller bor i en liten kommun.

Enligt uppgifter från LO finns inom LO-förbunden 350 000 medlemmar som är födda och uppvuxna i andra länder än Sverige. Av dessa räknar man med att 200 000 behöver någon form av svenskundervisning. För 100 000 är läget så allvarligt att de knappast klarar sig utan tolkhjälp. Därmed är sagt att det rör sig om minst 100 000 som omedelbart är i behov av grund-sfi.

Till detta får läggas de stora svårigheter som finns bland invandrare som inte finns i arbetskraften.

De grupper invandrare som redan finns i landet representerar alltså en mycket stor målgrupp för invandrarundervisning i svenska.

Den uppläggning av sfi som föreslås i proposition 1983/84:199 innebär att dessa "gamla" invandrare i stort sett inte får del av undervisningen trots att stora grupper är i trängande behov av bättre kunskaper i svenska.

Propositionen tar främst sikte på nyinvandringen med särskild inriktning på att få svenskundervisningen att bli ett verksamt medel i en effektiv flyktingpolitik. Vi anser att detta är ett väsentligt syfte, och vi instämmer i behovet av att flyktingpolitiken stärks.

Emellertid anser vi det vara en stor brist att sfi inte kommer att träffa "gamla" invandrare med språksvårigheter.

Bristande språkkunskaper är en allvarlig nackdel på arbetsmarknaden och innebär att många invandrare ställs utanför.

Detta framgår också av arbetsmarknadsstatistiken, som visar att arbetslösheten är större bland invandrare än övriga grupper. Sålunda är arbetslösheten bland 16-24-åringar bland invandrare 11,4 %, vilket är en dubbelt så hög siffra mot vad gäller denna åldersgrupp i övrigt.

De bristande språkkunskaperna de stora invandrargrupperna har innebär stora risker för utslagning från arbetsmarknaden.

AMU får redan ta emot en växande andel invandrare. 20 % av deltagarna uppges numera vara invandrare. Också inom grundvux kan noteras en hög andel invandrare. I propositionen anges andelen till 60 %.

Problemen är allvarliga, men likt isberget syns bara toppen. De underliggande svårigheterna bland de invandrare som nu finns på arbetsmarknaden är oändligt mycket större.

Arbetsmarknaden står inför en omvandling där brister i baskunskaper kommer att försvåra möjligheterna att klara av den fortlöpande omställningen, som sker i allt snabbare tempo.

Invandrare med språksvårigheter kommer därvid att vara särskilt utsatta för utslagningsmekanismerna.

Mot den här allmänna bakgrunden anser vi att en rad förändringar behöver göras i regeringens proposition 1983/84:199.

Huvudmannaskapet

Efter att ha vägt en rad olika förslag om vem som skall vara huvudman för sfi i fortsättningen har statsrådet föreslagit att ansvaret delas. *Staten* får det övergripande ansvaret och skall formulera mål och riktlinjer samt trygga finansieringen.

Kommunerna får huvudansvaret för och skyldighet att tillse att utbildningen verkligen kommer till stånd. Utöver detta anordningsansvar skall kommunerna svara för information, pröva det studiesociala stödet, samråda med företag och fackliga organisationer samt sköta planering inkl. den s. k. interkommunala verksamheten.

AMU får ansvaret för att påbyggnads-sfi anordnas inom AMU.

Folkbildningsförbunden förutsätts träffa avtal med kommunerna att sköta verksamheten med de resurser som redan finns uppbyggda. Därvid läggs arbetsgivaransvaret för lärarna på folkbildningsförbunden. Den del av påbyggnads-sfi som inte är förlagd till AMU skall genomföras av studieförbunden i studiecirkelns form.

Huvudmannaskapet föreslås alltså bli delat mellan *staten* med myndigheter som skolöverstyrelsen, invandrarverket och arbetsmarknadsstyrelsen, kommunerna och folkbildningsförbunden.

För genomförandet föreslås att en särskild organisationskommitté tillsätts med uppgift att lotsa fram förslaget till ett genomförande. Med bestörtning konstaterar vi att LO, vars förbund har så starka medlemsintressen i denna fråga, inte förutsätts vara representerad i organisationskommittén.

Eftersom vi anser att sfi måste genomföras som en reform med betydligt större genomslag än vad som förutsätts i propositionen, får självfallet organisationskommittén betydligt större arbetsområde enligt våra förslag. Redan nu vill vi också nämna att kostnaderna för en reform enligt våra förslag kommer att få betydligt större betydelse än vad regeringen räknat med i sin proposition.

Därför anser vi att organisationskommittén måste få en bredare förankring än vad regeringen förutskickat. Beträffande förslaget om delat huvudmannskap anser vi att det vore bättre med en enhetligare ordning, men vi godtar regeringens förslag. Vi förutsätter dock att LO med sina starka medlemsintressen i sfi blir representerad i organisationskommittén.

Kommunerna – Studieförbunden – AMU

Med den uppläggnig som föreslås i propositionen skall kommunerna ansvara för att sfi verkligen anordnas samt att de som är målgrupper för verksamheten får möjlighet att utnyttja förmånen att lära sig det svenska språket.

Genomförandet förutsätts sedan ske genom att kommunerna träffar avtal med studieförbunden om hur dessa med utnyttjande av sina redan uppbyggda resurser skall sköta verksamheten.

Med denna uppläggnig finns det stor risk för att betydande grupper med starka behov av utbildning i svenska språket helt enkelt ställs vid sidan av verksamheten.

Skälet är att kommunerna saknar förutsättningar att nå de grupper av invandrare med utbildningsbehov som finns på arbetsmarknaden.

Dessa har hittills erbjudits lagbunden utbildning om 240 timmar, vilket måste anses helt otillräckligt. När nu grund-sfi skall ge 400 timmar upplevs detta som en förbättring, förutsatt att den träffar alla invandrare med utbildningsbehov i svenska.

Vi anser att sfi måste genomföras så att den tidigare starka samverkan mellan studieförbunden och de fackliga organisationerna bibehålls. Den måste dessutom förstärkas genom att de fackliga organisationerna får resurser att bedriva en effektiv uppsökande verksamhet ute i arbetslivet bland sina medlemmar. Endast så kan tidigare "gamla" invandrare nås med sfi-verksamhet.

Studieförbunden skall svara för den del av påbyggnads-sfi som inte AMU svarar för genom att organisera verksamheten i studiecirklar. Vi förutsätter att denna verksamhet finansieras på ett sådant sätt att det inte tränger ut annan angelägen utbildningsverksamhet för kortutbildade i det svenska samhället.

AMU får ansvaret, liksom nu, för att svara för att invandrare som deltar i AMU vid behov får påbyggnads-sfi. Därmed försvinner den grundläggande utbildningen i svenska från AMU. Effekten blir att sökande till AMU som saknar kunskaper i nivå med grund-sfi hänvisas till antingen grundvux eller grund-sfi-anordnarna.

Denna ordning synes berättigad och torde fungera när det gäller grundvux. När det gäller kontakter med grund-sfi-anordnarna är det risk för att fast samarbete med huvudmännen för AMU och anordnarna inte låter sig organiseras lika lätt. I början bör därför grund-sfi som en övergång kunna anordnas också inom AMU.

Detta bör organisationskommittén kunna få uppdraget att ta upp i sitt arbete.

Omfattning

I propositionen föreslås att sfi skall omfatta 600 timmar med fördelningen 400 timmar på grund-sfi och 200 timmar på påbyggnads-sfi.

För vissa grupper invandrare kan detta betyda en begränsning av utbildningens omfattning mot vad som gäller i dag. Skadeverkningarna av detta begränsas av att studier i svenska kan kompletteras med ordinarie utbud av svenskundervisning i folkbildningen och även genom komvux.

För den mycket stora invandrargrupp som tidigare hänvisats till den begränsade sfi-utbildning på 240 timmar som hittills erbjudits invandrarna skulle den nu föreslagna omfattningen vara en stor förbättring – förutsatt de får del av den – som torde ge förutsättningar att behålla och stärka deras ställning på arbetsmarknaden. Vi upprepar att sfi är ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt instrument, förutsatt att inte hinder reses som begränsar slagkraften i reformen.

Vi anser därför att rätten till grund-sfi skall tillförsäkras alla invandrare som är i behov därav.

De fackliga organisationernas uppgift i sfi

I propositionen sägs att sfi inriktas mot nyinvandring och flyktingproblemen; detta har vi tidigare kommenterat. Vi har dessutom sagt att sfi måste vara ett viktigt led i arbetsmarknadspolitiken. Därvid betraktar vi den fackliga medverkan i både organiserandet och genomförandet av sfi som särskilt viktig. Som vi redan berört anser vi att uppsökande verksamhet bland "gamla" invandrare måste kunna genomföras av de fackliga organisationerna och att staten måste ställa ekonomiska resurser till förfogande härför. Frågan är avgörande för en effektiv invandrarundervisning i svenska.

Därutöver anser vi att det är nödvändigt med facklig medverkan när det gäller de kunskaper som invandrarna behöver om arbetsmarknaden och förhållandena där. Vi anser att riksdagen bör göra ett entydigt uttalande om vikten av facklig medverkan i den samhällsinriktade delen inom sfi-systemet.

Studiesocialt stöd

Såväl SFI-kommittén som regeringen konstaterar att den nuvarande ordningen när det gäller ersättning till dem som går i invandrarundervisning i svenska är otillfredsställande. I dag är det endast de som är anställda, går i AMU eller grundvux som får studiesocialt stöd. En allvarlig begränsning i möjligheten att klara den lagbundna utbildningen har varit att invandrans egen arbetsgivare förutom skyldigheten att bevilja ledighet också har att

svara för den förlorade arbetsinkomsten. Detta har utestängt invandrare från anställningar.

Den omläggning som nu föreslås innebär en övergång till schabloniserade belopp, som blir lika med timersättningen för övriga studiestöd gällande anställda. För dem som till följd av medverkan i sfi inte har inkomstbortfall föreslås ett stimulansbidrag på 13 kr. per timme som kan täcka smärre utgifter i samband med deltagandet. Statsrådet anför att det schabloniserade beloppet till dem som medverkar i grund-sfi bör anknyta till övriga studiestöd för anställda. Vi menar att timstudiereglerna skall gälla fullt ut. På sikt bör ett timstudiestöd utgå som för andra berättigade för varje förlorad arbetstimme.

Därutöver bör utgå timstudiestöd för timme under vilken man förlorar arbetsinkomst på grund av resor till eller från den plats där utbildningen genomförs, dock högst två timmar för varje studietillfälle i enlighet med gällande timstudiestödsregler.

Interkommunal samverkan

I hälften av landets kommuner har man färre än 20 nyinvandrare per år. Detta innebär stora svårigheter att organisera utbildningen utan avsevärda väntetider. Även med uppsökande verksamhet för att få fram "gamla" invandrare med behov av grund-sfi blir det svårt att på kommunal bas klara av detta.

Det behövs ett system för att klara den interkommunala samverkan, och vi menar att ett samordningsansvar bör läggas på ett länsorgan.

Organisationskommittén bör få uppdraget att se över hur detta praktiskt skall kunna lösas.

Övrigt

Vi anser att frågor om invandrarregistret och den femåriga övergångsperioden bör prövas på nytt. Detta beror på att det synes osäkert om det är praktiskt möjligt att helt lita till tester och liknande metoder när det gäller att fastställa behovet av grund-sfi för "gamla" invandrare.

Femårsgränsen framstår också med hänvisning till vad vi anført som alltför snäv. Organisationskommittén bör få i uppdrag att särskilt beakta dessa frågor i sitt arbete.

Statsbidragsfrågor m. m.

Regeringen föreslår att det fortsatta beredningsarbetet för grund-sfi bör bedrivas med utgångspunkt i en rad i propositionen angivna riktlinjer.

Vi anser inte detta vara en lämplig framgångsväg. Dels anser vi att statsbidraget till kommunerna skall bygga på det verkliga deltagarantalet och inte på en schablonisering efter antalet nyinvandrare, dels föreslår vi i det

föregående en betydligt aktivare politik för att skapa ett större genomslag av sfi.

En stor del av kostnaderna för sfi kommer att belasta anslag som ligger inom ramen för vuxenstudiestöd i form av timstudiestöd och statsbidrag för övrig studiecirkelverksamhet.

Vi förutsätter att inte annan viktig verksamhet för kortutbildade skall trängas undan.

Hemställan

Med hänvisning till vad vi anförde i motionen föreslår vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att grund-sfi på sikt tillförsäkras alla invandrare som är i behov därav,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att sfi genomförs så att den tidigare starka samverkan mellan studieförbunden och de fackliga organisationerna kan bibehållas,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att facklig medverkan garanteras när det gäller att förmedla kunskaper om arbetsmarknaden och förhållandena där i sfi-verksamheten,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regeringen i det fortsatta beredningsarbetet av statsbidrag till sfi bör ta hänsyn till behovet av statligt bidrag till den uppsökande verksamheten,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att AMU i ett övergångsskede får bedriva också grund-sfi,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att LO med sina starka medlemsintressen i sfi blir representerad i den föreslagna organisationskommittén.

Stockholm den 5 juni 1984

SIVERT ANDERSSON (s)

ANITA MODIN (s)

BARBRO EVERMO (s)

BIRGITTA JOHANSSON (s)

MAJ-LIS LANDBERG (s)